DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh24783>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 05.11.2019
Yayın Tarihi: 31.12.2019

Article Type: Research article
Submitted: 05.11.2019
Publishing date: 31.12.2019

Atıf Bilgisi / Reference Information

Öztürk, E. (2019). Gerede Ağzında Ünlü Yuvarlaklaşmaları Üzerine. *Journal of History School*, 43, 1852-1861.

GEREDE AĞZINDA ÜNLÜ YUVARLAKLAŞMALARINI ÜZERİNE

Erol ÖZTÜRK¹

Öz

Tarihi MÖ III. ve IV. yüzyıllara dayanan Gerede'ye, Türkler XI.-XIII. yüzyıldan itibaren gelmeye başlamışlar, bölgeye yerleşen Oğuz boyları bugünkü Gerede ağızlarının temelini oluşturmuştur. Gerdeli İshak bin Murad'ın 1374'te yazmış olduğu Edviye-i Müfrede adlı eserde kullanılmış olan bitki ve hastalık adları Gerede ağızlarının tarihi ile ilgili fikir sahibi olmamızı sağlar. Ünlü seyyah Evliya Çelebi Seyahatname'sinde *Lisân-ı Istılâh-ı Etrâk-ı Tosya ve Bolu ve Dörddîvân* başlığıyla bölgenin diyalektolojisi hakkında kısa bir değerlendirme yapar. Anadolu ağızlarının tasnifinde Bolu bölgesi ağızları iki grupta ele alınmakta, Gerede ağızı Bolu Merkez, Yeniçağa, Dörtdivan, Mengen ilçeleriyle bir grup içerisinde değerlendirilmektedir. Genel olarak Batı bölgesi ağızları özelliklerini gösterdiği bilinen Bolu ve Gerede bölgesi diyalektolojik açıdan kuzeyde Kıpçak özellikleri gösteren Zonguldak, Bartın, Karabük ağızlarına; Güney ve Doğu bölgesinde Orta Anadolu ağızlarıyla birlikte Kastamonu ağızlarına ve Batıda Rumeli göçmenlerinin yoğun olarak yaşadığı Kocaeli ve Sakarya bölgesi ağızlarına komşudur. Bu çalışmada Gerede ağızındaki ünlü yuvarlaklaşmaları incelenecek, Eski Anadolu Türkçesiyle karşılaştırması yapılacaktır.

Anahtar kelimeler: Gerede Ağızı, Ünlü, Yuvarlaklaşma, Eski Anadolu Türkçesi.

¹ Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili Edebiyatı Bölümü, Bolu/Türkiye, erolozturk@gmail.com, [Orcid: 0000-0001-6493-1443](https://orcid.org/0000-0001-6493-1443)

About Vowel Roundings of Gerede Dialect

Abstract

Gerede is a town whose history goes back to B.C. III and IV. Turks started to come to this town from the XI century. Oguz tribes settled in the region formed the basis of today's dialects Gerede. The first information about the dialectology of this region is in the work of "Edviye-i Müfred" written by İshak bin Murâd from Gerede. This book gives information about the dialectology of Gerede. It contains the names of plants and animals. The famous traveller Evliya Çelebi expresses some of the language features of the dialectology of region in his work titled '*Lisân-ı Istılâh-ı Etrâk-ı Tosya ve Bolu ve Dörddivân*'. Evliya Çelebi makes a short review in his book. The dialects of Bolu and its region studied within two groups and the dialect of Gerede is evaluated in a group of the city-center of Bolu, the towns of Yeniçağ, Dörtdivan and, Mengen. Bolu is surrounded with the dialects of Zonguldak, Bartın and Karabük dialects which show Kipchak features in the north, the dialects of the central Anatolian and Kastamonu in the north and the east, the dialects of Kocaeli and Sakarya where mostly Rumelian settlers live in the west. In this study, the vowel roundings in the Gerede dialect will be examined and the comparison will be made with Old Anatolian Turkish.

Keywords: Gerede Dialect, Vowel, Roundings, Old Anatolian Turkish

GİRİŞ

Gerede 1074'ten itibaren Türklerle tanışmaya başlamış, Yıldırım Beyazıt'ın 1395'te Kastamonu seferiyle Osmanlı topraklarına katılmıştır. Yörede mevcut olan *Kayısopran, Yeni Yapar, Afşartarakçı, Birinciavşar, İkinciavşar, Salur, Eymür, Adakınık* gibi Oğuz boy adları Gerede'nin 11. yüzyıldan itibaren Oğuz göçlerine maruz kaldığını gösterir. Benzer yer adlarını (*Yakabayat, Dodurga, Afşar, Kızık, Bayındır, Çepni, Iğdır, Yuva, Sazak, Kınık, Susuzkınık, Adakınık, Aşağıkınık, Yukarıkınık Kınıkbalı* vb.) Bolu'nun merkezinde ve diğer ilçelerinde de görmek mümkündür.

Bolu coğrafi sınırları içerisinde Batı Grubu Ağızlarının III. Alt Grubunda yer alan; Bolu Merkez, Gerede, Yeniçağa ve Dörtdivan ağızları diğer ilçelerden (Seben, Kıbrısçık, Mudurnu, Göynük) bazı özellikleriyle ayrılmakta ve bir ağız bölgesi oluşturmaktadır (Karahana, 1996:116).

Bolu ili ağızlarının kuzeydoğu (Gerede, Yeniçağa, Mengen ve Bolu merkez) ve güneybatı (Göynük, Mudurnu, Seben ve Kıbrısçık) şeklinde ayrılmasında bölgeyi etkileyen komşu il ve ilçelerdeki farklı ağız yapıları etkili olmuştur. Yöre, ağız özellikleri bakımından kuzeyde Kıpçak lehçelerinin bazı özelliklerini yansıtan Bartın, Zonguldak ağızlarına (Korkmaz, 1995:162); batıda

Rumeli ağızlarının etkisi altındaki Kocaeli ve Sakarya ağızlarına, doğu ve güneyde de Orta Anadolu ağızlarına komşudur.

Farklı ağız bölgelerinin oluşmasında bölgeye yerleşen *Salur, Kınık, Kayı, Avşar, Dodurga* gibi Oğuz boylarının kullanmış oldukları birbirinden farklı ağızlar da göz ardı edilemez. İl sınırları içinde dağılmış olan Oğuz boylarının ağız bölgelerinin meydana gelmesinde etkisi olduğu bilinmesine rağmen boyların her birinin ağızlarını tek tek tespit etmek ve boy esasına dayalı bir tasnif yapmak zordur. Anadolu'nun hemen tamamında Oğuz boylarının birbiriyle tamamen karışıp kaynaştığı ve yeni ağız bölgeleri içerisinde yer aldığı bilinmektedir. Bu sebeple bir boyun adını taşıyan yerleşim yerinin tamamen o boyun mensuplarından oluştuğunu söylemek zordur.

Batı Grubunda; Bolu, Dörtdivan, Mengen, Yeniçağa, Ovacık, Eskipazar, Karabük, Safranbolu, Ulus, Eflani, Kurucaşile ağızlarıyla birlikte yer alan (Karahana, 1996) Gerede ağızıyla ilgili ilk bilgiler tarihi kaynaklarda karşımıza çıkar. Bunlardan biri *İshak bin Murad*'ın 14. yüzyılda yazmış olduğu *Edviye-i Müfreze* adlı tıp kitabı diğeri *Evliya Çelebi*'nin *Seyahatnâmesi*'dir.

Edviye-i Müfreze'nin giriş kısmında yazar “*İshak bin Murâd aslahall’ahu şânehu, diledi ki bu ellerde bulunur ve dahı Türkî dilinde adı bilinür Edviye-i Müfrede’yi cem’ edüp bu beyâz içinde sevâda getüre. Mizâcından hasıyyetinden ve menfa’atinden ve mazarâtından ve ıslâhı ve zararından Türk dilince şerh eyleye tâ ki kalan dillerde bir nice kişilere âsânırak ola. Pes hurûf üzerine Gerede kal’asınıñ katında, Arkut tagında peygamber hicreti tarihinüñ yedi yüz toksan iki yılında cem’ olundu.*” ifadelerini kullanır (Canpolat-Önler, 2007:16). Bu bilgilerden Gerede’de yazıldığı anlaşılan *Edviye-i Müfreze*'nin gölge ağzından etkilenmediğini söylemek zordur. Zira eserdeki pek çok bitki ve hastalık adı Gerede ağzında günümüzde de kullanılmaktadır.

Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâmesi*'nde *Lisân-ı Istılâh-ı Etrâk-ı Tosya ve Bolu ve Dörddivân* başlığı altında 101 kelime yer almaktadır (Solmaz, 2013:2234).

Anadolu ağız araştırmalarının öncüsü olan Ahmet Caferoğlu 1950’de *Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler* adlı çalışmasında Akçakoca, Bolu, Düzce, Gerede, Seben ve Göynük’ten on yedi kadar metin derlemesine yer vermiştir (Caferoğlu, 1951:XVIII). Tooru Hayası'nın *A Turkish Dialect in North Western Anatolia, Bolu Dialect Material* adlı eserinde 17 metin bulunsa da (10 metin Bolu merkez ve merkeze bağlı köyler, 3 metin Seben, 1 metin

Gerede Ağzında Ünlü Yuvarlaklaşmaları Üzerine

Göynük ve 1 metin Kıbrısçık) Gerede ağzından bir derlemeye yer verilmemiştir (Öztürk, 2013:787).

Meftun Narin'in yaptığı “*Bolu İli Gerede İlçesi Yeniçağa Bucağına Bağlı Eskiçağa ve Şahnalar Köyü Ağız İncelemesi, İ.Ü., 1981*” bir mezuniyet tezi vardır.

2019'da ikinci baskısı yapılan Bolu İli Ağızları adlı eserde Gerede ağızlarından derlenmiş metinler mevcut olup Bolu ili ağızları içerisinde ses ve şekil bilgisi bakımından incelenmiştir (Öztürk, 2019).

Gerede Ağzında Ünlü Yuvarlaklaşmaları

Anadolu ağızlarında ünlü yuvarlaklaşmalarının Malatya'dan başlayıp Sivas'ın bir kısmı, Tokat, Amasya, Osmancık, Çankırı, Kastamonu ve Bolu'ya kadar uzandığı bilinmektedir.

Anadolu'da Türkçenin kuruluş tarihini araştıran bilim adamları Eski Anadolu Türkçesi yazı dilinin kaynağını ararken döneme ait metinlerden Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini ortaya çıkarmanın yanında zamanın bilim ve kültür merkezlerine de dikkat çekerler. Bu konuda üzerinde durulması gereken yerlerden biri de Anadolu'nun bilinen ilk tıp kitaplarından birinin yazılmış olduğu Gerede'dir.

Gerede ağzı Eski Anadolu Türkçesinin ses ve şekil özelliklerini önemli ölçüde koruması sebebiyle üzerinde durulması gereken bir kaynaktır. Bu özelliklerin başında ünlü yuvarlaklaşmaları gelir.

Eski Türkçe döneminden beri; -Duk, +AgU, +gUn, +gU, +sUk, +gArU, -gU, -gUIUk, -gUsUz, -GUçI, -yUk, -Ur, -Dur, -zUn, -sUn eklerinin ünlülerinin yuvarlak olduğu bilinmektedir. Harezmi Türkçesinde kısmen devam eden bu durum tarihi devirler içerisinde en ileri seviyeye Eski Anadolu Türkçesi devresinde ulaşır. Eski Anadolu Türkçesinin kalıplaşmış yuvarlaklaşma örnekleri bugün Eski Anadolu Türkçesinin devamı olan bazı Anadolu ağızlarında devam etmektedir.

Eski Anadolu Türkçesinde görülen teklik ve çokluk birinci şahıs iyelik eklerinde ek ve bağlantı ünlüleri, -Up zarf-fiil, -dUk sıfat-fiil eki ve bazı ek ve kelimelerde görülen ünlü yuvarlaklaşmalarının Anadolu ağızlarının ancak bir kısmında olduğu, Konya, Kırşehir bölgelerde olmadığı görülür. Bugün ünlü yuvarlaklaşmalarının olduğu bölgeler Amasya, Tokat, Ordu, Samsun, Giresun, Sinop, Kastamonu, Bartın, Bolu ile Ankara, Çorum, Çankırı, Malatya, Sivas ve Yozgat'ın bazı bölgeleridir (Karahan, 2006:6).

Bu Anadolu ağızlardaki düz ünlülerin yuvarlaklaşması standart Türkiye Türkçesinin aksine düzenli bir seyir izler. Bu durum Gerede ağızlarında gerek kök kelimelerde gerekse eklerde kendini gösterir. Hatta Eski Anadolu Türkçesinin klasik yuvarlaklaşma ölçülerinin dışına çıkmış olan örnekler de vardır.

Gerede ağzında ünlüsü yuvarlak olarak kullanılan çok sayıda kelime vardır (*temüz, gadun, çamaşur, gaşuk, çaruk, baklavu, için, demür, karşı, yaku, ağu, kendür, kenevür, şeftelü, sancu, zerdalu, eyreltü, aluc, erük, sarmaşuk, semüz, masruf, giruk, bubas, firun, yiñü, hatur hutur, ubruk, gavud, çevür, gendü, sabur vb.*). Bu kelimelerin yuvarlaklaşma açısından İshak bin Murad'ın yazmış olduğu Edviye-i Müfreze adlı eserden tespit edilen örneklerle büyük oranda benzediği görülür (*semüz, yaku, kaşuk, agu, dilkü, azacuk, erük, ilgun, sarmaşuk, taru, finduk, kenevüz, güyegü, mazu, eyreltü, dumagu, aluc, zerdalu, zeytun, saru, kadun, kündür, vesligun, ziyanlu, şeftalu, demür, arduç, aru, baglu, buru, sancu, deñlü, degül, dericük, fistuk, gerü, inçkırık, içegü, ilerürek, karasagu, kaygu, kaşuk, karşı, kızılçuk, kızılşagu, oğlancuk, sayru, ulaşuk, yaglu, yaghlurak, yaşlu, yufgacuk, ziyansuz, mercümek, tataranbu, dañsuk, kemük*).

Eklerdeki yuvarlaklaşmalar yapım ekleri, iyelik ekleri, bazı kip ve şahıs eklerinin yoğunlaşır. Eski Anadolu Türkçesinde ünlüsü yuvarlak olan yapım eklerinin tamamına yakını Gerede ağzında kurallı olarak yuvarlak ünlülüdür.

İsim yapma ekleri;

-IU (*Geredelü, çalgulu, sarulu, köselelü, gahırdaklu, sayılı vb.*)

-gUn: *gızgun, yangun vb.*

-sUz: *şekersüz, datlusuz, hursadsuz vb.*

-cUk: *ufacuk, tefecük, ecük vb.*

-mUk: *gıdur gıymuğunan, gıymuk vb*

Fiil yapma ekleri;

-dUr: *garuşdura garuşdura, yapdumadu, gandırma vb.*

İyelik ekleri;

Eski Anadolu Türkçesinde iyelik ekleri teklik ve çokluk birinci şahıslarda yuvarlak ünlülüdür. Bu eklerin bağlantı ünlüleri de yuvarlaktır (Timurtaş, 1994:116-121). Gerede ağzında 1. ve 2. şahıslarda düz şekillere rastlansa da yuvarlak örnekler fazladır. Eski Anadolu Türkçesinde 3. şahıs iyelik ekinin

Gerede Ağzında Ünlü Yuvarlaklaşmaları Üzerine

ünlüsü daima düz olduğu hâlde Gerede ağzında bu eklerin yuvarlak ünlülü örneklerine rastlanır.

İyelik Ekleri

<i>Eski Anadolu Türkçesi</i>	<i>Gerede Ağzı</i>
1. Teklik Şahıs: -m (bağlantı ünlüsü daima yuvarlak)	1. Teklik Şahıs: -m (bağlantı ünlüsü daima yuvarlak)
2. Teklik Şahıs: -ñ (bağlantı ünlüsü daima yuvarlak)	2. Teklik Şahıs: -ñ (bağlantı ünlüsü daima yuvarlak)
3. Teklik Şahıs: -I, -sI (ünlüsü daima düz)	3. Teklik Şahıs: -I, -U, -sI, -sU (ünlüsü bazen düz bazen yuvarlak)
1. Çokluk Şahıs: -mUz (bağlantı ünlüsü daima yuvarlak)	1. Çokluk Şahıs: -mUz (bağlantı ünlüsü daima yuvarlak)
2. Çokluk Şahıs: -ñUz (bağlantı ünlüsü daima yuvarlak)	2. Çokluk Şahıs: -ñUz (bağlantı ünlüsü daima yuvarlak)
3. Çokluk Şahıs: -IArI (ünlüsü düz)	3. Çokluk Şahıs: -IArI, -IArU (ünlüsü bazen düz bazen yuvarlak)

İyelik eklerinin Gerede ağzındaki örnekleri: *baklavum, evüm, basduğuñ, dedüğüñ, sorduğuñ, evü, gapusu, gabasu, temüzlüğüümüzi, baklavularumuz, evümüz, evüñüz, evlerü vb.*

Şahıs ekleri;

Gerede ağzında iyelik kökenli şahıs ekleri standart Türkiye Türkçesine benzer şekildedir. Zamir kökenli şahıs ekleri 2. teklik şahısta -sIñ yanında -sUñ; 1.çokluk şahısta -Uz, -Us, -yUz; 2. çokluk şahısta -sUñUz şeklinde olup Eski Anadolu Türkçesine benzerdir.

Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

<i>Eski Anadolu Türkçesi</i>	<i>Gerede Ağzı</i>
1. Teklik Şahıs: -Am, -vAn, -vAnIn	1. Teklik Şahıs: -m, -yIn
2. Teklik Şahıs: -sIn	2. Teklik Şahıs: -ñ, -sIñ, -sUñ
3. Teklik Şahıs: eksiz	3. Teklik Şahıs: eksiz
1. Çokluk Şahıs: -Uz, -vUz	1. Çokluk Şahıs: -Uz, -Us, -yUz
2. Çokluk Şahıs: -sIz	2. Çokluk Şahıs: -sUñUz
3. Çokluk Şahıs: -IAr	3. Çokluk Şahıs: -IA, -IAr

Zamir kökenli şahıs eklerinin Gerede ağzındaki örnekleri: *biliñ mü?, alu muñ, yapasuñ, gaynadusuñ, dersüñ, yaparuz, soraruz, ederüz, yıkaruz, dağıduruz, gataruz, yaparuz, sularuz, bırakuruz, gıraruz, yazaruz, gaynaduruz, dökerüz, yirüz, derüz, verüs, sataruz, gelmişyüz vb.*

Erol ÖZTÜRK

Zamir köken şahıs eklerinin kullanıldığı isim çekimlerinde de durum aynıdır: *kiracıyuz, arabacıyuz, birüz, varuz vb.*

Emir ekleri;

Eski Anadolu Türkçesinde düz ünlülü olan (-eyin, -eyim) emir 1. teklik şahıs ekleri Gerede ağzında -eyüm şeklinde yuvarlak ünlülü kullanılır. 1. çokluk şahıs emir eki (-AlUm) Eski Anadolu Türkçesindeki gibi yuvarlak ünlülüdür. 2. çokluk şahıs -ñ yanında ünlüsü yuvarlak olan -ñUz eki de kullanılır. Teklik ve çokluk 3. şahıslarda ünlüler yuvarlaktır -sUn, -sUnlA.

söyliüyüm, söyliüyün, söylesün, söyliüyelüm, görüyüm, görüyün, görelüm, alalum, alsınla vb.

Emir Ekleri

<i>Eski Anadolu Türkçesi</i>	<i>Gerede Ağzı</i>
1. Teklik Şahıs: -AyIn, -AyIm	1. Teklik Şahıs: -AyUm, -AyUn
2. Teklik Şahıs: eksiz / -gIl	2. Teklik Şahıs: eksiz
3. Teklik Şahıs: -sUn	3. Teklik Şahıs: -sIn, -sUn
1. Çokluk Şahıs: -AlUm	1. Çokluk Şahıs: -AlUm
2. Çokluk Şahıs: -ñ, -ñUz	2. Çokluk Şahıs: -ñ, -ñUz
3. Çokluk Şahıs: -sUnlAr	3. Çokluk Şahıs: -sInlA, -sUnlA

Kip ekleri;

Görülen geçmiş zaman kipinin ünlüsü (-dU) Eski Anadolu Türkçesindeki standart Türkiye Türkçesinden farklı olarak 1. ve 2. şahıslarda yuvarlak 3. şahıslarda düzdür. Gerede ağzında bu kip ekinin ünlüsünün benzer şekilde yuvarlaklaştığına dair örnekler vardır; *gaynadusuñ, geldük, ödedük, debildedük, rahatladuk, bırakduk, verüdük, gaçuverdü, eyliyduk, edivedük, selavatladuk, verülüdü vb.*

Geniş zaman ekinin (-r, -Ar) Gerede ağzında r>Ø düşmesi sonucunda -A ya da -U şekline döndüğü görülür. Örnek olarak standart Türkiye Türkçesindeki “bakar” çekiminin Gerede ağzında “bakā”; “gelir” çekiminin de “gelü” şeklinde kurallandığı görülür. Türkiye Türkçesinde bağlantı ünlüsü dar ünlü olabilen geniş zaman kip ekinin Gerede ağzındaki bağlantı ünlülerinin tamamı yuvarlaktır. Ekin -Ar şeklinin devam ettiği, -Ir şeklinin yerini -Ur ekinin aldığı görülür: *denür, verür, yapulu, dutulu, satulu, gelüvörü, bıragu, mayalaşu, gelüse, gaçuverdü, aşlanudu, değişüdü, alu gelü vb.*

bakarin alurun

bakasın alusun

Gerede Ağzında Ünlü Yuvarlaklaşmaları Üzerine

<i>baka</i>	<i>alu</i>
<i>bakaruz</i>	<i>aluruz</i>
<i>bakasuñuz</i>	<i>alusuñuz</i>
<i>bakala</i>	<i>alula</i>

Eski Anadolu Türkçesinde sıfat-fiil ve zarf-fiil eki olarak kullanılan -IcAk ekinin ünlüsü düzdür. Standart Türkiye Türkçesinde bu ekten ortaya çıkan -AcAk eki Gerede ağzında; -AcU, -AcI, -cU, -cI şeklinde kullanılır. Ünlüsü yuvarlak olan (-AcU, -cU) şekiller birinci çokluk şahıs çekimlerinde şahıs ekinin etkisiyle ortaya çıkar. Aslında bu ekin bölgede birinci şahıslar dışında pek kullanılmadığı görülmektedir: *yapacın, gelecin, deyecin, yapacuz, alacuz, galacuz, gidecüz vb.*

Eski Anadolu Türkçesinde ünlüsü daima düz olan öğrenilen geçmiş zaman kip ekinin (-mUş) standart Türkiye Türkçesinde düz ve yuvarlak ünlülü şekilleri vardır. Gerede ağzında düz ünlüyle biten fiillere yuvarlak ünlülü eklerin geldiği örnekler vardır. Bu durum şimdiki zaman kip ekinin bölgedeki şekli olan -ya, -ye'nin üzerine gelen rivayet eklerinde ortaya çıkmaktadır: *veriyemiş, alıyamus vb.* Zamir kökenli birinci çokluk şahıs ekinin etkisiyle de düz ünlülü köklere yuvarlak şekiller gelmektedir: *gelmişüz, vermişüz, bilemişüz, almuşuz vb.*

Bildirme eki (-dUr) Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi yuvarlak ünlülü kullanılır. Gerede ağzında bu ekin sondaki r sesinin genellikle düştüğü görülür: *vardur, birincidü, eyidü, gözeldü vb.*

Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlülü olan ilgi hâli eki (-nUñ) Gerede ağzında daha çok yuvarlak ünlülü şekildedir: *gadunuñ, evüñ, gapunuñ, senüñ, gendünüñ vb.*

Eski Anadolu Türkçesinde ünlüsü daima yuvarlak olan -dUk sıfat-fiil eki Gerede ağzında da yuvarlak ünlülüdür: *alduk, bildük, annaduverdüklerim, olduğuna, olmaduğuna, satulduğu, aldumuz, basduğu vb.*

Eski Anadolu Türkçesinde ünlüsü daima yuvarlak olan -Up zarf-fiil eki Gerede ağzında genellikle düz ünlülüdür. Ancak yuvarlak ünlülü örneklerle de rastlanır: *söyliüyüp, beñziyüp vb.*

SONUÇ

Gerede ağzında düz ünlülerin yuvarlak ünlülere dönmesi (ı,i>u,ü) şeklinde ortaya çıkan ünlü yuvarlaklaşmaları daha çok Eski Anadolu Türkçesinin devamı niteliğindedir. Kelime kökündeki yuvarlaklaşmalar 14. yüzyılda Gerede’de yazılmış olan *Edviye-yi Müfreze*’deki örneklerle büyük oranda benzerlik gösterir.

Eski Anadolu Türkçesinde kök ve eklerdeki ünlü yuvarlaklaşmaları Gerede ağzında; bazı yapım eklerinde, iyelik ve şahıs eklerinde, -dUk sıfat-fiil ekinde kurallaşmıştır. Zamir kökenli -Uz, -Us, -yUz şahıs ekinde yuvarlak şekiller devam eder. Görülen geçmiş zaman kip Eski Anadolu Türkçesine uygun olarak birinci ve ikinci şahıslarda yuvarlak ünlülüdür. Gelecek zaman kipinde ve öğrenilen geçmiş zaman kipinde yuvarlaklaşmalar dikkat çeker.

Sonuç olarak Gerede bölgesi ağızları ünlü yuvarlaklaşmaları açısından XIII. yüzyıldan XV. yüzyılın ikinci yarısına kadar kullanılmış olan Eski Anadolu Türkçesinin çoğu özelliğini yaşatmaktadır.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Caferoğlu, A. (1951). *Anadolu illeri ağızlarından derlemeler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Canpolat, M. & Önler, Z. (2007). *İshâk bin Murâd Edviye-i müfrede (metin-sözlük)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, L. (1996). *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, L. (2006). *Eski Anadolu Türkçesinin kuruluşunda yazı dili-ağız ilişkisi*, *Ankara: Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 1(1), 1-12.
- Korkmaz, Z. (1995). *Bartın ve yöresi ağızlarındaki lehçe tabakalaşması. Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, II, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, (161-178).
- Öztürk, E. (2013). *Bolu ağzında belirleyici kip ve şahıs eki özellikleri. Prof. Dr. Leylâ Karahan Armağanı*, Ankara: Akçağ Yayınları, (787-801).
- Öztürk, E. (2019). *Bolu ili ağızları*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Gerede Ağzında Ünlü Yuvarlaklaşmaları Üzerine

Solmaz, M. (2013). Evliya Çelebi Seyahatnamesindeki Bolu ve Dörtdivan ağzına özgü sözler üzerine. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(9), 2229-2242.

Timurtaş, F. K. (1994). Eski Türkiye Türkçesi, İstanbul: Enderun Kitabevi.